

VZDĚLÁVACÍ VIDEOPROGRAMY

Nervosvalový přenos

Z produkce Encyclopaedia Britannica

Výsledky vědecké a tvůrčí činnosti v lékařských oborech přibližují velmi zajímavým způsobem videoprogramy vzdělávací společnosti Encyclopaedia Britannica, založené v roce 1768. Ve spolupráci Britannicy a Studia Jana Amose Komenského (Krátký film Praha a.s.) vzniklo šest českých verzí videoprogramů s tématem anatomie, v rozsahu 20 až 25 minut, určených především pro střední a vysoké školy.

Dýchací systém. Formou animace je ve videoprogramu podrobně vysvětlen proces zpracování kyslíku vdechovaného organismem. Je také ukázáno, jak je dýchací systém ovlivňován kouřením, znečištěným ovzduším i celkovým zdravotním stavem organismu.

Trávicí systém. Vysvětluje jak chemické, tak mechanické postupy, kterými trávicí systém přeměňuje potravu na energii. Videoprogram srozumitelně informuje o všech orgánech trávicího ústrojí a jejich funkci.

Nervový systém. Pomocí animace, ale i vzácných mikrofotografií nervových buněk videoprogram vysvětluje, jak nervový sys-

tém kontroluje a integruje všechny tělesné pochody, sledovány jsou struktury a funkce hlavních nervových oddílů. Upozorňuje se i na škodlivé působení alkoholu, léků a drog včetně kofeinu.

Endokrinní systém. Tento animovaný videoprogram popisuje hlavní endokrinní žlázy a jejich hormony a objasňuje jejich význam. Vysvětlen je mechanismus zpětné vazby a jsou popsány některé stavy, které se objevují jako důsledek zhoršení jejich funkce nebo jako důsledek hormonální nerovnováhy.

Lidské rozmnožování. Videoprogram seznamuje s lidským reprodukčním cyklem - od narození, přes proces vyzrání do dospělosti, sexuální zralosti k porodu.

Bakterie. Nejstarší, nejrozšířenější a nejprizpůsobivější forma života. Videoprogram přibližuje jejich strukturu, rozmnožování i způsob existence.

-ber-

VÝZNAMNÉ OSOBNOSTI

Jaroslav Skála osmdesátiletý

Narodil se ještě za císaře pána (25. 5. 1916) a jeho rodným městem byla Plzeň. Mládí a studentská léta prožil za první republiky a ovoce toho, co se naučil a co uměl, dával a rozdával od roku 1948 v Praze na psychiatrické klinice, kde pracoval až do svého odchodu do penze.

Stopa, kterou svou prací zanechal, je dodnes zřetelně viditelná. Úkoly, které na sebe bral, se zpočátku zdály bezvýznamné a okrajové. Když v roce 1948 začínal s léčbou závislostí, nikdo z kolegů mu nezáviděl, protože alkoholologie v pravém smyslu slova ještě vůbec neexistovala a tento problém ani nestál v centru pozornosti tehdejší psychiatrie. Jakmile se ujal na psychiatrické klinice vedení protialkoholního oddělení, věděl, že musí především publikovat odborně i popularizačně. Popularizačně proto, aby udržel úzkou komunikaci s pacienty léčenými nebo odléčenými na jeho oddělení. K tomu účelu sloužila pravidelně vydávaná „léčebná pomůcka“ *Zápisky z Apolináře*, která vycházela po dlouhá desetiletí.

Postupně se Jaroslav Skála vypracoval v zakladatele české alkoholologie a stal se z něho odborník, který dobře rozuměl psychice návykově nemocného. Postupem doby dokázal vyvinout takový léčebný re-

žim, s nímž měl velký úspěch nejen doma, ale také v zahraničí. Byl oceněn na řadě světových i domácích kongresů, symposií a konferencí věnovaných léčbě závislostí. Jeho jméno mělo v daném oboru zvuk a poutalo pozornost odborníků, jejichž praxe byla zaměřena obdobným směrem. Z něčeho „vedlejšího“ a ve „velké“ psychiatrii podceňovaného - z léčby závislostí - dokázal tento člověk udělat něco, co česká, respektive pražská psychiatrie mohla považovat za velké vítězství.

Mnoho let byl na protialkoholním oddělení psychiatrické kliniky jediným lékařem. Sám sobě šéfem i asistentem. Nikdo se k němu do sekundářského místa nijak nehrnul. Skála se s tím klidně vyrovnal a z nevýhody udělal výhodu. Pustil se do přípravy středních zdravotních pracovníků a z nich a ze sociálních pracovníků vytvořil odborníky v léčbě návykových onemocnění v takovém rozměru, že z jeho práce české zdravotnictví žije dodnes. Dívám-li se na tyto jeho aktivity z odstupu času, musím konstatovat, že v tomhle jeho činnosti až dosud zůstala nedoceněna. Věděl a předjímal, že bez středního zdravotního personálu nevytvoří funkční psychiatrický tým ku prospěchu pacientů.

V šedesátých letech se Jaroslav Skála začal zabývat psychoterapií, protože v ní viděl vhodný prostředek protialkoholní léčby. Začal jezdit do Lindau, kde se po dobu čtrnácti dnů každoročně pořádala psychotherapeutická shromáždění, na nichž se odborník mohl dovědět mnoho nového a pro nás tehdy utajeného a při tom se cvičit v psychoterapii, tj. účastnit se nejen výcviku, ale poslouchat i přednášky, vzdělávat se a zapojit se aktivně v seminářích. Se dvěma přáteli přenesl to, co se naučil v Lindau, domů a začal pro psychotherapeutickou práci připravovat lékaře, psychology a středně zdravotní pracovníky v tzv. SURu (zkratka jmen: Skála, Urban, Rubeš). Od šedesátých let vychoval osobně mnoho svých žáků a supervizi jim pomáhal v zdokonalování sebe sama v psychotherapeutické praxi.

Je neoddiskutovatelné, že Jaroslav Skála je jednou ze zakladatelských osobností české (československé) psychoterapie.

Jeho cílem bylo „dostat“ psychoterapii nikoliv pouze do psychiatrického, ale i do obecně medicínského povědomí všech klinických oborů, které ji mohou ke své práci potřebovat. Z tohoto cíle vznikla kniha *Psychoterapie v medicínské praxi* (Avicenum 1989), kterou Skála napsal se svými nejbližšími spolupracovníky.

Osobnost Jaroslava Skály byla - v jeho specializaci, tj. v léčbě závislostí - obestřena řadou mýtů a legend, které nejčastěji neodpovídaly skutečnosti. Nebál se na sebe vzít posměšky z českých hospod. A nejen to. Já sám si vzpomínám na doby, kdy se o něm říkalo, že sám pije jako duha, zkratka že káže vodu a pije víno.

Jaký je - z odstupu času - Skála jako osobnost? Především zvědavý a zvědavý. A dále: soustavný, důkladný, organizačně zdatný, iniciativní. Při tom je pravděpodobné, že jsem na něco zapomněl, protože Skála byl a zůstal mnohovrstevnou osobností, která se dá jen s obtížemi shrnout do tohoto skromného „soupisu“ vlastností.

Jakmile ho někdo seznámil s něčím novým, co bylo možné uplatnit i u nás, ihned se toho chopil a po návratu ze zahraničí zkoušel doma možnosti aplikace. V tom často tkvělo těžiště jeho tvořivosti. Byl jsem toho opakovaně svědkem na psycho-terapeutických shromážděních v Lindau, kde načerpával nové poznatky, a já jsem mohl po návratu pozorovat, co ze svého studijního pobytu pro domácí potřeby vytěžil.

Podle mých zkušeností byl Skála člověk citlivý a, bylo-li to v jeho silách, vždy nakloněný pomoci. Měl odvahu být takový i za minulého režimu. Nebál se prostě přiložit ruku k dílu, když toho bylo zapotřebí. Jedním z hlavních momentů byl rok 1968, kdy se v rámci svých možností postavil proti zlovolné okupaci a v napjatých chvílích umožnil vydání časopisu, který byl na indexu.

K vnitřnímu naplnění mu stačily praktické výsledky jeho pomoci a za ni neočekával nikdy vděk a úsluhy. Skála svou citlivost skrýval, někdy ji snad i doslova přehlušoval svými organizačními požadavky na léčebný řád a to, čemu se s hloupým posměchem říkalo „skálovský dril“. Jenže bez toho, co nazýval režimovou léčbou, by nikdy žádnému závislému pacientovi nepomohl. S pomocí režimové léčby Skála dospěl k propojení své osobnosti se systémovým léčením závislosti.

Skála je stále mužem s rozhledem jak v oboru, tak i ve společenských záležitostech doma i v zahraničí. S problematikou závislosti objel téměř celý svět. Pro mne samotného však zůstalo záhadou, jak je možné, že v lékařských a univerzitních kruzích nevzal dodnes nikdo na vědomí jeho zakladatelskou osobnost a výsledky jeho celoživotní práce, že „zůstal“ pouze docentem a nebyl jmenován profesorem, ačkoli publikoval několik monografií a řadu vědeckých prací z oborů psychiatrie, alkoholologie a psychoterapie. Je to ono známé české opomíjení osobností, na které vzpomínáme až později, když si konečně uvědomíme jejich přínos a význam.

PhDr. Zdeněk Eis, CSc.